

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2015.gada 30.oktobrī Nr. 1-6/12
Uz 08.09.2015. vēstuli Nr.1-04/314-pav

**Latvijas Republikas
Satversmes tiesai**
Jura Alunāna ielā 1
Rīgā, LV - 1010

Par viedokļa sniegšanu lietā Nr.2015-14-0103

Tiesībsarga birojā saņemta 2015.gada 8.septembra vēstule Nr.1-04/314-pav (reģistrēta 09.09.2015. ar Nr.584), kurai pievienots Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2015.gada 8.septembra lēmums. Ar minēto lēmumu tiesa atzīst tiesībsargu par pieaicināto personu lietā Nr.2015-14-0103 „Par DNS nacionālās datu bāzes izveidošanas un izmantošanas likuma 1.panta 2. un 6.punkta, 4.panta, 10.panta, 18.panta pirmās daļas, kā arī Ministru kabineta 2005.gada 23.augusta noteikumu Nr.620 “DNS nacionālajā datu bāzē iekļaujamo ziņu sniegšanas, kā arī bioloģiskā materiāla un bioloģiskās izcelsmes pēdu izņemšanas kārtība” 2. un 13.punkta tiktāl, ciktāl tie attiecas uz aizdomās turētajām personām, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96.pantam” un aicina sniegt viedokli par jautājumiem, kuriem pēc tiesībsarga ieskatiem šajā lietā varētu būt nozīme.

Satversmes tiesas lēmumam pievienota Lato Lapsas (turpmāk – Pieteicējs) konstitucionālās sūdzības kopija. Pieteicējs informē, ka uzsāktā kriminālprocesa ietvaros viņš tika atzīts par aizdomās turēto personu. Par atteikšanos nodot DNS paraugus, attiecībā pret Pieteicēju, tika uzsākta administratīvā pārkāpuma lietvedība un pieņemts lēmums par soda uzlikšanu. Tomēr rajona tiesa minēto lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā atcēla un izbeidza lietvedību. Savukārt pirmstiesas izmeklēšanu uzraugošā prokuratūra, nekonstatējot Pieteicēja darbības noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes, izbeidza kriminālprocesu. Pieteicējs pēc būtības uzskata, ka šūnu paraugu izņemšana un DNS profilu glabāšana, pārkāpj viņa tiesības uz privātas dzīves neaizskaramību.

Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 96.pants paredz, ka ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību. Līdzīgas garantijas paredz arī Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 8.pants.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk – ECT) atzina, ka šūnu paraugu un DNS profilu glabāšana ierobežo personas tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību Konvencijas 8.panta pirmā punkta izpratnē.¹ Iesniegtajos materiālos nav informācijas, ka kriminālprocesa vai administratīvās pārkāpuma lietvedības gaitā tiktu izņemti Pieteicēja šūnu paraugi vai uzglabāti DNS profili. Tomēr, atsaucoties uz Satversmes tiesa lūgumu, sniedzu šādu viedokli par DNS nacionālās datu bāzes izveidošanas un izmantošanas likumā (turpmāk – DNS likums) un Ministru kabineta 2005.gada 23.augusta noteikumos Nr.620 “DNS nacionālajā datu bāzē iekļaujamo ziņu sniegšanas, kā arī bioloģiskā materiāla un bioloģiskās izcelsmes pēdu izņemšanas kārtība” (turpmāk – Noteikumi Nr.620) paredzētajiem ierobežojumiem Satversmes 96.pantā garantēto tiesību kontekstā.

Iepriekš jau tika konstatēts, ka šūnu paraugu un DNS profilu glabāšana ierobežo personas tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību. Satversmes 116.pants un Konvencijas 8.panta otrā daļa paredz, ka personas tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību var tikt ierobežotas vienīgi likumā noteiktos gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību. Satversmes tiesa ir norādījusi², ka Satversmes 96.pantā ietvertās tiesības var ierobežot, ja ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtā pieņemtu likumu, tam ir leģitīms mērķis un tas ir samērīgs. Attiecīgi noteiktais ierobežojums ir vērtējams minēto kritēriju kontekstā.

Pieteicējs apšaubā DNS likuma un Noteikumu Nr.620 kvalitāti, jo, viņaprāt, tie nav pieņemti pienācīgā kārtā. Proti, to pieņemšanas gaitā nav notikušas konsultācijas un uzklauti eksperti, nav veikti sabiedrības informēšanas pasākumi, kā arī nav izvērtēta to atbilstības cilvēktiesību prasībām.

DNS likuma 4.pantā noteiktas personas par kurām informācija tiek apkopota un glabāta, bet 10.pants paredz, kāda tieši informācija par minētām personām tiek glabāta. Attiecīgi DNS likuma 2.pants nosaka šūnu paraugu un DNS profilu iegūšanas mērķi, bet 18.pants to glabāšanas termiņu. Savukārt Noteikumos Nr.620 paredzēta kārtība, kādā tiek izņemts bioloģiskais materiāls un bioloģiskās izcelsmes pēdas. Tādējādi acīmredzamas nepilnības izstrādātāja regulējumā nav konstatējamās. Apstāklis, ka likumdevējs normatīvo aktu izstrādes gaitā nav veicis apspriedes un konsultācijas situācijas apzināšanai, kā arī regulējuma izstrādei, pats par sevi ir vērtējams kā nepilnība likumdevēja darbībā. Tomēr no tā vien, nevar izdarīt viennozīmīgus secinājumus par tiesību normas kvalitāti un Pieteicēja pamattiesību aizskārumu.

DNS likuma mērķis ir izveidot DNS nacionālo datu bāzi, kas izmantojama noziedzīgu nodarījumu atklāšanā, pazudušu personu meklēšanā un

¹ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2008.gada 4.decembra spriedums lietā *S. and Marper v. the United Kingdom* 77.p.

² Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums lietā Nr.2010-38-01 8.p.

neatpazītu līķu (līķa materiālu) identificēšanā, kā arī noteikt un regulēt DNS ģenētiskās izpētes rezultātu apmaiņu ar ārvalstīm un starptautiskajām organizācijām.

DNS izpēte var sekmēt arī zinātnes attīstību. Tomēr apskatāmajā situācijā izpētei nepieciešamo materiālu iegūšana nenotiek brīvprātīgi. Līdz ar to DNS izpēte nebūtu uzskatāma par pieļaujamu iemeslu personas pamattiesību ierobežošanai. Tādējādi vienīgi noziedzīgu nodarījumu atklāšana ir atzīstama par leģitīmu mērķi Satversmes 116.panta kontekstā. Izpētes rezultātu apmaiņa būtu vērtējama kā pakārtota darbība, kura vērsta uz minēto mērķu sasniegšanu.

Samērīguma princips prasa ievērot saprātīgu līdzsvaru starp sabiedrības un personas interesēm, ja publiskā vara ierobežo personas tiesības un likumiskās intereses. Izvērtējot ierobežojuma samērīgumu, pārbauda, pirmkārt, vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai; otrkārt, vai leģitīmo mērķi nevar sasniegt ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem; treškārt, vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu. Ja tiek atzīts, ka tiesību normā noteiktais ierobežojums neatbilst kaut vienam no šiem kritērijiem, ierobežojums neatbilst arī samērīguma principam un ir prettiesisks³. ECT konstatēja Konvencijas 8.panta pārkāpumu, situācijā, kad valsts nenoteiktu termiņu un nešķirojot glabāja šūnu paraugus un DNS profilus, kas iegūti no aizdomās turētām personām, kuras netika notiesātās⁴. Attiecīgi samērīguma izvērtējumam ir būtiski atsevišķi izvērtēt bioloģisko paraugu iegūšanu un glabāšanas termiņu.

Iegūšana

DNS likuma anotācijā norādīts, ka bioloģiskās ekspertīzes veic, lai varētu precīzi identificēt aizdomās turēto pēc bioloģiska rakstura pēdām sakarā ar noziedzīga nodarījuma izdarīšanu.⁵ Noteikumu Nr.620 13.punkts paredz, ka bioloģiskās izcelsmes pēdas noziedzīga nodarījuma vietā no cietušās vai aizdomās turētās personas vai tās apģērba, līķa, kā arī no citiem lietiskajiem pierādījumiem izņem Kriminālprocesa likumā (turpmāk – KPL) noteiktajā kārtībā. Attiecīgi bioloģisko paraugu iegūšana vērtējama kriminālprocesuāla lēmuma kontekstā.

KPL 207.panta pirmajā daļā noteikts, ka paraugus salīdzinošai izpētei var ņemt no personas, pret kuru uzsākts kriminālprocess, no aizturētā, aizdomās turētā, apsūdzētā vai personas, pret kuru notiek kriminālprocess par medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanu. Savukārt KPL 195.pantā ir definēti gadījumi, kad ekspertīze kriminālprocesā ir obligāta. Dažos no šiem izņēmuma gadījumiem varētu tikt ņemti šūnu paraugi, piemēram, lai noteiktu mirušās personas identitāti. KPL 195.pantā paredzētajos gadījumos vienlīdz iespējams, ka, veicot ekspertīzi, tiks iegūti pierādījumi, kuri ar augstu ticamības pakāpi apliecinās personas vainu vai nevainīgumu izmeklējamā noziedzīgā nodarījuma

³ Satversmes tiesas 2013.gada 15.aprīļa spriedums lietā Nr.2012-18-01 16.p.

⁴ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2008.gada 4.decembra spriedums lietā *S. and Marper v. the United Kingdom* 125.p.

⁵ http://helios-web.saeima.lv/bi8/lasa?dd=LP0736_0

izdarīšanā. Vienlaikus Noteikumu Nr.620 3.punkts paredz, ka bioloģisko materiālu no cietušās personas var izņemt vienīgi ar viņas piekrišanu.

KPL 29.panta otrās daļas 1.punkts paredz, ka izmeklētājam kā procesa virzītājam ir tiesības pieņemt jebkuru procesuālo lēmumu un veikt jebkuru procesuālu darbību. Atbilstoši KPL 12.panta pirmajai daļai procesa virzītājs kriminālprocesu veic, ievērojot starptautiski atzītās cilvēktiesības un nepieļaujot neattaisnotu kriminālprocesuālo pienākumu uzlikšanu vai nesamērīgu iejaukšanos personas dzīvē. Attiecīgi KPL paredz, ka procesa virzītājam katrā gadījumā (izņemot KPL 195.p. noteiktos) individuāli jāizvērtē bioloģiskās ekspertīzes un personas šūnu paraugu iegūšanas nepieciešamība. Tādējādi aizdomās turētā statusa piešķiršana kriminālprocesā neparedz, ka automātiski tiks iegūti šo personas šūnu paraugi vai saglabāti DNS profili. Turklāt KPL 337.pants paredz personai iespēju apstrīdēt, viņasprāt, procesa virzītāja nepamatoti pieņemto lēmumu par ekspertīzes nozīmēšanu attiecīgo kriminālprocesu uzraugošajam prokuroram. Līdz ar to secināms, ka šūnu paraugu un DNS profilu iegūšana samērīgi ierobežo personas tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību, jo KPL paredz procesa virzītājam pienākumu izvērtēt šādas darbības nepieciešamību katrā atsevišķā gadījumā.

Glabāšana

DNS nacionālajā datu bāzē esošās informācijas glabāšana nodrošina iespēju noskaidrot, vai konkrētā persona ir izdarījusi citus noziedzīgus nodarījumus, kā arī noziedzīga nodarījuma vietā iegūtie paraugi ļauj identificēt personu, ja viņa iepriekš nonākusi tiesībsargājošo institūciju redzeslokā un no viņas tika iegūti šūnu paraugi un DNS profili. Tomēr informācija par tiesībsargājošo iestāžu redzeslokā nonākušajām personām glabājas arī citos valsts reģistros.

Sodu reģistra likuma 4.panta 13.punkts paredz, ka Informācijas centra reģistros tiek apkopota informācija arī par Krimināllikuma pantu, daļu un punktu uz kura pamata kriminālprocess izbeigts (izbeigts daļā). Līdz ar to tiesībsargājošās institūcijas var iegūt informāciju par citiem fiksētajiem notikumiem, kuri ir līdzīgi izmeklējamajam noziedzīgajam nodarījumam.

Iekšlietu ministrijas Informācijas centrs uztur kriminālprocesa informācijas sistēmu, izbeigto krimināllietu un administratīvos pārkāpumus izdarījušās personas reģistru, kā arī citas datu bāzes.⁶ Pēc pieprasījuma tiek izsniegta izziņa par nesodāmību, kurā ir redzami ar konkrēto personu saistītie kriminālprocesi vai administratīvā pārkāpuma lietvedības. Attiecīgi tiesībsargājošo iestāžu rīcībā ir reģistri, kuros ir pieejama detalizēta informācija par personas “tiesiskās darbības” vēsturi.

Informācijas centra reģistros esošā informācija nevar pierādīt konkrētas personas saistību ar izmeklējamo noziedzīgo nodarījumu. Tomēr minētās informācijas apstrādi procesa virzītājs var veikt tiešsaistes režīmā. Turklāt šādas pārbaudes gaitā netiek veikta arī DNS nacionālajā datu bāzē jau esošo personu

⁶ <http://www.ic.iem.gov.lv/lv/is>

datu apstrāde. Tādējādi tiesībsargājošām iestādēm pastāv arī citas iespējas iegūt informāciju par personām, kuras tika turētas aizdomās par izmeklējamam noziedzīgam nodarījumam līdzīgām darbībām, bet nav tikušas atzītas par vainīgām tā izdarīšanā.

DNS likuma 18.panta pirmā daļa paredz, ka DNS profilus un ziņas par aizdomās turētajām vai apsūdzētajām personām, ja kriminālprocess tiek izbeigts kopumā vai pret konkrēto personu uz rehabilitējošu apstākļu pamata vai arī tiek atcelts lēmums, ar kuru attiecīgā persona atzīta par aizdomās turēto vai apsūdzēto uz tāda paša pamata, kā arī tad, ja stājies spēkā personu attaisnojošs spriedums, DNS nacionālajā datu bāzē glabā 10 gadus no dienas, kad Kriminālistikas pārvalde saņēmusi lēmumu vai spriedumu, vai minēto informāciju dzēš no DNS nacionālās datu bāzes pēc tam, kad Kriminālistikas pārvalde saņēmusi attiecīgās personas rakstveida iesniegumu. Tādējādi informācija no DNS nacionālās datu bāzes par personu, kuras vaina noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā netika pierādīta, bet kuras šūnu paraugi un DNS profili tika iegūti kriminālprocesa pirmstiesas izmeklēšanas laikā, var tik dzēsta pēc personas pieteikuma vai automātiski pēc 10 gadiem. Minētie datu dzēšanas gadījumi apskatāmi atsevišķi.

Pēc personas pieteikuma

ECT ir atzinusi⁷, ka Konvencijas 8.pants uzliek valsts institūcijām ne vien negatīvu pienākumu atturēties no jebkādas nepamatotas iejaukšanās tiesībās uz privātās dzīves neaizskaramību, bet arī pozitīvu pienākumu veikt nepieciešamās darbības šo tiesību aizsardzībai. DNS likuma 18.panta piektā daļa paredz, ka pēc glabāšanas termiņa beigām DNS profilus un ziņas iznīcina un par to sastāda aktu. Tādējādi izpildoties noteiktiem nosacījumiem valstij nav šķēršļu iznīcināt informāciju, kura ierobežo personas tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību.

DNS likuma 2.pantā definētais mērķis ir sekmēt noziedzīgu nodarījumu atklāšanu. Objektīvi ir saprotami iemesli, kuru dēļ tiek glabāta informācija par personām, kuras ir atzītas par vainīgām noziedzīgā nodarījumā. Savukārt aizdomās turētās vai aizturētās personas šūnu paraugu ieguve pirmstiesas izmeklēšanas laikā varētu sekmēt arī citu šīs personas izdarītu noziedzīgu nodarījumu atklāšanu. Tomēr, izbeidzot kriminālprocesu un nekonstatējot personas darbībās noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes, zūd DNS likumā noteiktais mērķis valstij turpmāk ierobežot personas tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību, glabājot šūnu paraugus un DNS profilus.

No Satversmes 1.panta izriet labas pārvaldības princips, kurš ietver arī taisnīgu procedūru īstenošanu saprātīgā laikā un citus noteikumus, kuru mērķis ir panākt, lai valsts pārvalde ievērotu cilvēktiesības.⁸ Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10.panta piektā daļa paredz, ka labas pārvaldības princips ietver atklātību pret privātpersonu un sabiedrību, datu aizsardzību, taisnīgu procedūru īstenošanu saprātīgā laikā un citus noteikumus, kuru mērķis ir panākt, lai valsts

⁷ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1985.gada 26.marta spriedums lietā *X & Y v. Netherland* 23.p.

⁸ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2003.gada 25.marta spriedums lietā Nr.2002-12-01 6.punkts

pārvalde ievērotu privātpersonas tiesības un tiesiskās intereses. Nepastāvot leģitīmam mērķim, tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību ierobežojums nav personas interesēs. Attiecīgi valstij, ievērojot labas pārvaldības principu, pēc galīgā lēmuma kriminālprocesā, kurā netika pierādīta personas vaina vai darbībās nav konstatētas noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes, bet tika iegūti šūnu paraugi un DNS profili, būtu tos jāiznīcina negaidot šāda veida lūgumu no privātpersonas.

DNS likuma 17.panta pirmajā daļā noteikts, ka DNS nacionālajā datu bāzē iekļautā informācija var tikt sniegta ārvalstu tiesībsargājošām iestādēm. Savukārt DNS likuma 18.panta pirmā daļa paredz personas tiesības pieprasīt informācijas dzēšanu vienīgi no DNS nacionālās datu bāzes. Tādējādi var veidoties situācija, kad par personu sniegtā informācija arī turpmāk glabāties ārvalstīs. Attiecīgi šāda veida gadījumos tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību var tikt ierobežotas arī neatkarīgi no personas lūguma pārtraukt šāda veida darbību.

Likumdevēja pienākums saistībā ar labas pārvaldības principu ir nodrošināt, lai likumos ietvertais valsts pārvaldes regulējums atbilstu labas pārvaldības principam.⁹ Tomēr DNS likums un Noteikumi Nr.620 neparedz pienākumu informēt personas par tiesībām pieprasīt kriminālprocesa ietvaros iegūto šūnu paraugu un DNS profilu iznīcināšanu. Būtu nesamērīgi uzskatīt, ka privātpersona *de facto* zina, ka viņai pastāv iespējas pieprasīt valstij veikt noteiktas darbības šādā situācijā. Ņemot vērā iepriekš minēto, secināms, ka DNS likuma 18.panta pirmās daļas nosacījums par informācijas dzēšanu no DNS nacionālās datu bāzes pēc personas pieteikuma neatbilst labas pārvaldības principam un pieļauj nesamērīgu pamattiesību ierobežojumu. Līdz ar to valsts šajā daļā neizpilda ar Konvencijas 8.pantu uzlikto pozitīvo pienākumu aizsargāt personas tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību.

Pēc desmit gadiem

Pieteikumā Pieteicējs apstrīd vienīgi DNS likuma 18.panta pirmās daļas atbilstību Satversmes 96.pantam. DNS likums paredz atšķirīgu informācijas glabāšanas termiņu dažādām personu grupām. Līdz ar to vispusīgam DNS profilu glabāšanas ilguma samērīguma izvērtējumam, DNS likumā noteiktais ierobežojums būtu apskatāms plašāk.

Saskaņā ar tiesībsarga rīcībā esošo informāciju, 2014.gadā Valsts policijā izbeigts 20 391 kriminālprocess (no 01.10.2005. līdz 31.12.2014. uzsāktajiem kriminālprocesi), bet no 2014.gadā uzsāktajiem kriminālprocesi izbeigts 5701 kriminālprocess.¹⁰ Lai gan nav pamata uzskatīt, ka visos izbeigtajos kriminālprocesos tika iegūti aizdomās turēto personu šūnu paraugi, tomēr šādu personu skaits varētu būt ievērojams.

DNS likuma 2.pants paredz, ka DNS nacionālo datu bāzi primāri izmanto noziedzīgu nodarījumu atklāšanai. Tomēr nav acīmredzams kādā veidā minētā

⁹ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011. gada 30. martā spriedums lietā Nr.2010-60-01 13.punkts

¹⁰ Valsts policijas sniegtie dati no IeM Informācijas centra Sodu reģistra datu noliktavas sistēmas (DWH) saglabātajiem pārskatiem "2014_12".

mērķa sasniegšanu sekmēs apstākļi, ka DNS nacionālajā datu bāzē 10 gadus glabāsies informācija par personu, kuras rīcībā netika konstatētas noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes.

ECT paudusi bažas par sociālās stigmatizācijas briesmām personām, kuras nav notiesātas vai ir attaisnotas, un kurām ir tiesības tikt uzskatītām par nevainīgām, kad pret viņām izturas tāpat kā pret notiesātajām. Konvencijā nostiprinātā nevainīguma prezumpcija nepieļauj nekādas šaubas par personas vainu pēc attaisnojoša tiesas sprieduma.¹¹ Privāta rakstura informācijas glabāšana nav vērtējama kā šaubas par personas nevainīgumu. Tomēr personai, kuras vaina netika pierādīta vai viņa tika attaisnota, ja viņas DNS profili tiek glabāti līdzīgi kā sodītajām personām, var rasties sajūta, ka attieksme pret attaisnoto nav tāda pati kā pret indivīdu, par kuras rīcības tiesiskumu šaubas nav radušās.

2005.gada 1.janvāra redakcijā DNS likuma 18.panta pirmā daļa paredzēja, ka DNS profilus un ziņas par personām DNS nacionālajā datu bāzē glabā 75 gadus. Vēlāk likumdevējs konstatēja, ka nav pieņemama DNS paraugu un profilu uzglabāšana attiecībā uz apsūdzētām un aizdomās turētām personām. Konkrētie DNS dati un profili ir jāiznīcina uzreiz vai noteiktā laikā pēc tam, kad persona ir tikusi attaisnota vai atbrīvota. Ar 2010.gada 6.jūlija grozījumiem DNS likumā likumdevējs nolēma novērst minēto personu nevienlīdzību attiecībā pret citām personām, kuras nekad nav bijušas nedz aizdomās turētas, nedz apsūdzētas.¹² Tomēr minētais mērķis netika sasniegts, jo pieļauj, ka 10 gadus var pastāvēt atšķirīga attieksme pret personām, kuras nav atzītas par vainīgām noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā.

Uzskatu par lietderīgu vērst Satversmes tiesas uzmanību, ka sevišķi lielu kaitējumu informācijas glabāšana par indivīdiem, kuri netika notiesāti, var nodarīt nepilngadīgajiem, ņemot vērā viņu īpašo stāvokli un to, cik svarīga viņu attīstība un integrācija sabiedrībā.¹³ Attiecīgi jāpastāv īpaši svarīgiem iemesliem, lai glabātu šūnu paraugus un DNS profilus personām (t.sk. nepilngadīgām), kuras netika atzītas par vainīgām noziedzīga nodarījuma izdarīšanā.

Krimināllikuma 11.pants paredz, ka pie kriminālatbildības saucama fiziskā persona, kas līdz noziedzīga nodarījuma izdarīšanas dienai sasniegusi 14 gadu vecumu. Attiecīgi, ja nepilngadīgās personas vaina noziedzīga nodarījuma izdarīšanā netiks konstatēta, viņas DNS profili tik un tā glabāsies vēl 10 gadus, t.i., līdz šai personai būs 24 - 28 gadi.

Bērnu tiesību konvencijas 3.panta pirmā daļa paredz, ka visās darbībās attiecībā uz bērniem neatkarīgi no tā, vai šīs darbības veic valsts iestādes vai privātas iestādes, kas nodarbojas ar sociālās labklājības jautājumiem, tiesas, administratīvās vai likumdevēja iestādes, primārajam apsvērumam jābūt bērna interesēm. Minētās konvencijas 16.panta otrajā daļā noteikts, ka bērnam ir

¹¹ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2008.gada 4.decembra spriedums lietā *S. and Marper v. the United Kingdom* 122.p.

¹² <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/DB7434689FF80FACCC22576F5004BE65B?OpenDocument>

¹³ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2008.gada 4.decembra spriedums lietā *S. and Marper v. the United Kingdom* 124.p.

tiesības uz likuma aizsardzību pret privātās dzīves neaizskaramības pārkāpumu vai aizskārumu. Attiecīgi tas, ka nepilngadīgās personas, kura nav atzīta par vainīgu noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā, DNS profili tiek glabāti 10 gadus nav uzskatāms par bērna interešu aizsardzību, t.i., nav bērna labākajās interesēs.

Atbilstoši DNS likuma 18.panta otrajai daļai DNS profilus un ziņas par personām, kuras sodītas par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu DNS nacionālajā datu bāzē glabā 75 gadus. Attiecīgi, ja persona, pat būdama nepilngadīga, tiks atzīta par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā un notiesāta, DNS nacionālajā datu bāzē DNS profili glabāsies vismaz līdz viņai būs 89 gadi. Savukārt, saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes datiem Latvijā vīriešu vidējais mūža ilgums 2014.gadā bija 68,2 gadi, bet sievietēm – 78,7 gadi.¹⁴ Tādējādi šūnu paraugu un DNS profilu glabāšanas termiņš var pārsniegt vidējo personas mūža ilgumu.

Soda reģistru likuma 23.pants paredz, ka ziņas no reģistra arhīva datu bāzes dzēš gadu pēc tam, kad Iedzīvotāju reģistrā saņemtas ziņas par personas nāvi. Savukārt DNS likuma 18.pants neparedz, ka arī ziņas par personas nāvi būtu iemesls dzēst ierakstus no DNS nacionālās datu bāzes, t.sk., par personām, kuru vaina noziedzīga nodarījuma izdarīšanā netika pierādīta vai konstatēta.

Apkopojot iepriekšminēto, secināms, ka DNS likuma 18.panta pirmajā daļā noteiktais informācijas glabāšana termiņš nesamērīgi ierobežo personu tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību.

Papildus uzskatu par lietderīgu vērst Satversmes tiesas uzmanību uz noziedzīgā nodarījumā cietušo personu DNS profilu glabāšanas nosacījumiem. Noteikumu Nr.620 3.punkts paredz, ka bioloģisko materiālu no cietušās personas izņem ar personas piekrišanu. Krimināllikuma 56.pants paredz, ka personu nevar saukt pie atbildības, ja ir iestājies kriminālatbildības noilgums. Attiecīgi nepastāv iemesli arī glabāt cietušā šūnu paraugus un DNS profilus pēc tam kad iestājies kriminālatbildības noilgums par konkrēto noziedzīgo nodarījumu. Tomēr DNS likuma 18.pants neparedz cietušo personu DNS profilu glabāšanas termiņu un dzēšanas pienākumu, t.i., šie dati var tikt glabāti neierobežotu termiņu.

Tiesībsargs

J.Jansons

Silčenko 67686768

25.10.2015

¹⁴http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/Sociala/Sociala_ikgad_iedz_mirst/IM0014.px/table/tableViewLayout1/?rxid=992a0682-2c7d-4148-b242-7b48ff9fe0c2